

הלאומית והמיסקל המדיני הגובר שהעניקה האינתיפאדה לאש"ף, התבטאו בשורה ארוכה של צעדים מדיניים. המועצה הלאומית הפלסטינית איפשרה ל**יאסר ערפאת** להוביל בכיוון זה. המועצה הכריזה על הקמתה של מדינה פלסטינית. ערפאת הכיר בהחלטות מועצת הביטחון 242 ו-338 ובזכות קיומה של מדינת ישראל. הוא הכריז על הפסקת הטרור, במילים שנוסחו מראש על-ידי ארצות הברית. התוצאה היתה פתיחת דושיח רישמי בין ממשלת ארצות הברית והנהגת אש"ף.

רונלד רגן וג'ורג' שולץ החליטו על כך בימים האחרונים של כהונתם, כדי לסלול את הדרך לפני הנשיא החדש **ג'ורג' בוש** ו**ג'יימס ביקר**, שרהחוו ש.לו. אילו התקדם בוש בצעדים אמיצים ככיוון זה, היה יכול

נית — ואי הצלחה זו. **יצחק שמיר**, אישהשנה תשמ"ו, שיחק אותה במידה רבה של ערמומיות ותיכחום. כדי לחטוף את היוד מה מדי אש"ף, המציא, תוכנית "לום" רב תכליתית: להאפיל על היוזמה הפלסטינית, לפייס ולהעסיק את האמריקאים, לחקוץ טריו בין הנהגת האינתיפאדה ובין ראשי אש"ף, כל זה מבלי לזנוז אף צעד משמעותי אחד קדימה.

לצורך זה לקח שמיר מדי אישהשנה תשל"ה, **יצחק רבין**, שותפו העיקרי השנה, את הרעיון של עריכת בחירות כשטחים הכי בושים.

היו שקיוו כי שמיר יילכד במלכודתו שלו עצמו ויאלץ, על-ידי הדינאמיות של התהליך, לזנוז קדימה בעליבדותו. זה לא קרה כי תשמ"ט. שמיר לא הפך נמחה בגיון שני.

כורה תמורת נזירי העדשים של שותף זוט בשילטון. גבול דק מאוד הפריד בין שתי המפלגות הגדולות, כשבתפר בין השתיים נוצרה השותפות שמיריבין.

פרס עצמו נדחק כליל מן הזירה המדינית. הוא נאלץ לקבל על עצמו את הג'וב כמירי הטובה של שרהאוצר בתקופה של פשיטת רגל לאומית. הוא קיבל את "דיו התנועה" כדי להציל את האימפריה הכושלת של חברת העובדים, הקיבוצים והמושבים.

במשך השנה, התגברה בקרב מיפלגת העבודה ההכרה שאי אפשר לנצח בבחירות בראשות פרס. בהיעדר מועמדים צעירים בעלי עמדת-מנהיגות, עלו סיכוייו של רבין לעמוד שוב בראש המפלגה. אחרי שמגמת הירידה נמשכה בבחירות ברשויות המקומיות, שבהן איבדה מיפלגת העבודה את באר-שבע,

נהג האוטובוס בקו מס' 405, שדורר לתהום על-ידי עכירי-אלימהי ע'אנס התקף של זעם וקנאות, כדי לנקום את פציעת חברו. כמה שבועות אחר הפיצוץ אמר אלולי: "אני יודע שהבעייה הפלסטינית צריכה להיפתר. לא משנה איך. נאמט מהבלגן ששורר בעם ישראל. אני רוצה פיתרון חרי-שמעי. פיתרון עכשווי. אם יחליטו לעשות טראנספר, שייעשו טראנספר, וכולנו נלך על זה. אם יחליטו מדינה פלסטינית, שייעשו מדינה פלסטינית. ארצות צריכים או לתת להם או לזרוק אותם".

קול המון כקול שדי.

השבר הסורי-אפריקאי

על רקע זה בולט עוד יותר המודל הגדול ביותר של השנה: המחלל של מתנההשלום הישראלי.

בראשית האינתיפאדה התעוררו רבים כדי גנות את שיטת הכבוש, את שכירת-הע" צמות, את המדיניות של הליכוד ושל רבין. אך במהלך תשמ"ט בלט מתנההשלום ב" עיקר בהיעדרו.

לא חסרו אנשי-מצפון. לא חסרו גיבורי מחאה, ובראשם **סרבני-השרות-בש"ט חים**, שהלכו לכלא, לעיתים בפעם השנייה והשלישית. עשרות קבוצות ישראליות פעלו בשטח, כדי לתעד מעשי-זוועה, להגיש עזרה רפואית, מישפטית וחומרית לקורבנות, להפיץ גין ולמחות — החל בקבוצה אמיצה ועקשנית של "נשים בשחרור" וכלה באנשי "יש גבול". מפעם לפעם השמיעה גם תנועת "שלום עכשיו" ציוץ קלוש. אך היא לא היתה אלא צל רהוי של התנועה הגדולה שפעלה בימי מילחמת-הלבנון.

ככל שהחמיר המצב בגדה וברצועה, ככל שרבו ההרוגים, ככל שהקצינה האינתיפאדה והמילחמה בה, ככל שהזדקק הצורך בתנועת-שלום ישראלית מאוחדת ויעילה למאבק על דעת-הקהל — כן בלט המחלל הטראגי. בשעה שביכלה להיות שעתו הגדולה ביותר, היה מתנההשלום הישראלי מיואש, רפוי, מפולג, מרוסק, חסרי-אונים וחסרי-מוראל. איש ממנהיגיו לא יכול אף להתקרב למעמד של אישהשנה תשמ"ט.

איך ספק שהרבר נבע ממהות המחנה עצמו. צמח בקרב העילית האשכנזית של היי"ש שוב הוותיק — שיככה עייפה מפונקת, שי שום דבר לא בער בעצמותיה. מתנה זה מיצה את עצמו. הוא לא השכיל להכות שורשים בציבור הישראלי הגדול שמוצאו בארצות-ערב, בשכבות העממיות של קשיייום, הטרודים בכניעת המצוקה והפרנסה, הדבקים בסמלים לאומיים ומסורתיים.

הבחירות של ראשית תשמ"ט חיקו את תרמיתם של החברה הישראלית כנוף מפוצל, שבאמצעותו עוכב בצד עמוק, דוגמת שכר הסורי-אפריקאי. בצד האחר של הכקע מצוי הציבור המבוסס, האשכנזי כרובו המכריע, ה"חילוני, בעל ההשכלה והאמצעים, המתרכז סביב מפלגת העבודה והפלגים השמאליים. בצד האחר מצוי הציבור המיוזרח, הרתי והמסורתי, הסובל ממוסר-השכלה ומחוסי-ראמצ"ע, עים, המוצא את ביתו בליכוד. במחנה הראשון קיימים כוחות-השלום, הרוגלים בהומאניזם רציונלי. במחנה השני שולטת הלאומנות הריגשית והרגשנית.

ברור שאם זוהי התמונה הנכונה של הנוף הישראלי, טבע בלתי-משנתנה, הרי אין סיכוי לשלום. הציבור המיוזרחי והרתי הולך וגדל מבחינה דמוגרפית, הציבור האשכנזי והחיי לוני הולך ומצטמצם.

במעמקי האדמה

אולם לקראת סוף תשמ"ט קרו דברים, שיערערו תמונה זו מן היסוד. עמוק-עמוק מתחת לפני-הקרקע נשמעו קולות, שיכלו להעיד על שינוי גיאולוגי הרה"ל ומתבשל בעומק-האדמה. הוא בישר שינוי מהותי של הנוף הישראלי, של דמות המדינה ועתידיה.

האיש המסמל את התהליך הזה הוא **איש השנה תשמ"ט**.

ילד פלסטיני מובל למעצר בעזה, רבין זוכה בברכה בירושלים

רמת-גן ופתח-תיקוה, יבוא המיבחן החשוב ביותר בבחירות בהסדרות, בראשית תש"ו.

ניחון עכשיו

מאבק האומית והמכריע של תשמ"ט סיקר-דעת-הקהל המבולבלים רק רמזו על חידה, שפוליטיקאים ואנשיית-אוריה לא הצליחו לפענחה.

לכאורה היה המצב מלא סתירות. קרוב ל-200 אלף ישראלים כבר עברו את כור-ההיתוך של השרות כשטחים הכבושים נגד האינתיפאדה. רובם חזרו הביתה כשכליבם שתי מגמות סותרות-לאכאורה: השינאה ל"פלסטיני והכמיהה להסדר.

ככל שתכפו ההתנגשויות והפיגועים, בש"טחים הכבושים ובתוך ישראל עצמה, כן גבר הרצון, להיפטר" מהערבים. הסיסמה שנישאה **כפי רחבעם** (נגדית) **זאבי**, ושעל גבה נכנס לכנסת, מצאה הרב. טראנספר" גברה פיתרון רדיקלי לגרש את מיליון הוצי הפלסטינים מהגדה ומהרצועה, או את כל שנייה ווצי מיליון הפלסטינים החיים כיום בין הירדן והים.

אך כמעט כל מי שנתפס לסיסמה זו היה מוכן — כאופציה שנייה — גם לפיתרון הרדיקלי הנגדי: הקמת מדינה פלסטינית. המטרדה בשני המיקרים היתה שווה: לקיים את מדינת-ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולהפריד בינה ובין העם הפלסטיני, שלגבי קיומה לא נותר עוד ספק. כל הייל סדרי ואיש מילואים, ששרת שבעד אחד בגדה או בצד"עה, ירע כי העם הפלסטיני חי וקיים. מבחינה זו כבר ניצחה האינתיפאדה.

החבר הגדול של הישראלים התבטא כס"י קרי דעת-הקהל של כוחות ההירבדות עם אש"ף, ומיעוט גדול דיבר על מדינה פלסטינית מעבר לקו הירוק. הדבר לא היה קשור באהבה לפלסטינים. להיפך, לעיתים קרובות היו הבטחוניות אלה קשורות בדרישה להנהגת שיטות אכזריות עוד יותר למילחמה באינתיפאדה. אבל כמעט כל ישראלי הבין השנה כי אי-אפשר לנצח את האינתיפאדה, אלא בה"סדר מדיני.

בצורה הפשוטה ביותר ביטא זאת אחד ה"גיבורים העצובים של השנה: **משה אלולי**,

רבין התקרב יותר מכל פוליטיקאי אחר בשתי המפלגות הגדולות, לתואר איש השנה תשמ"ט. במשך השנה הלכה הפ"ר פולרית שלו וגברה, והיא עלתה על זו של כל שר אחר. הוא איחר את הרישה ליד קשה כשטחים הכבושים עם המכיה לפיתרון מדיני. היו שהאמינו כי הוא הולך בדרכו של שארל דהגול, אשר הביא את צרפת אל פיתרון הבעייה האלג'ירית בשיטות של עורמה וכחש, ושדף את הימין הצרפתי, על כורחו, להסכים לנסיגה מהשטחים.

בימים האחרונים של תשמ"ט היה נרמה שרבין אכן הולך בדרך זו, וקובע את הכיוון והקצב של המאורעות. אולם הדבר לא היה עדיין ברור. יתכן שמיבצע זה ינחיל לרבין את תואר אישהשנה של תש"ן.

גם שלושת יריביו של שמיר במפלגתו לא הפכו לאנשי-השנה. **אריאל שרון**, **דוד לוי** ו**יצחק מודעי** יצרו טריאומוויראט חזש, כשהמטרה העיקרית שלהם היתה לה" פיל את שמיר. באחת הישיבות הדרמטיות של תשמ"ט הצליחו להלביש על שמיר "חי" שוקים". אולם הסערה שככה במהרה, ובסוף השנה שלט שמיר ביד אמונה במיפלגתו וב"ממשלתו. שרון, אישהשנה תשל"ג, תשמ"א ותשמ"ב, לא הפך אישהשנה בפעם הרביעית. הקורבן העיקרי של השנה היה אישהשנה תשמ"ה, **שימעון פרס**. בפעם הרביעית הניג את מיפלגתו בבחירות, ובפעם הרביעית הוא נכשל. בבחירות לכנסת ה-12, בראשית השנה, איבד המערך חמישה מנדאטים. יחד עם ר"ץ, מ"ם ושניו איבד הגוש ה"שמאל" כולו ארבעה מנדאטים חיוניים. הגוש הימני כולו שמר על כוחו במדייק, אף שהליכוד עצמו ירד כמנדראט אחד. המנצחים הגדולים היו הרתיים, שעלו מ-12 מנדאטים ככנסת הקודמת ל-18 מנדאטים. אף סקר אחר של דעת-הקהל לא ניבא זאת מראש, והיום של"מחלת הבחירות היה יוס"תענית לכל בעלי-הסקרים.

למחרת יום-הבחירות בא המיבחן הגדול של פרס. הוא יכול היה להנהיג את מיפלגתו לאופוזיציה, לפתוח במאבק עקשני על ריעור תיו כשטח המדיני והחברתי, לגרום להתחד"שות מיפלגתו בכור-ההיתוך של המאבק האר"פויציוני.

תחת זאת מכרה מיפלגת-העבודה את הב-

להיות אישהשנה תשמ"ט, כשם שהנרי קלינטגר היה אישהשנה תשל"ד. אולם בוש, הססן וחסר-נחישות בכל השטחים, היסס וגימגם גם בתחום זה. בסוף תשמ"ט עדיין לא התרומם הרושיח מעל לשיחות כרנג, נמוך בין השגריר האמריקאי, **רוברט פלטרן** ובין נציג-אש"ף, חבר החזית המוקרטית ל"שיחור פלסטין, **עבד רב**. בסוף השנה ני"סה **חוסני מובארכ**, נשיא מצריים, לקשור את הקצוות.

ערפאת לא היה אישהשנה תשמ"ט מפני שנתקע באמצע-הדרך. מול קיר-הברזל של יצחק שמיר ושקהחול האמריקאי, לא הצליח להשיג הישגים מרשימים. משום-כך לא יכול היה לשכנע את ההנהגה הפלסטינית לעשות קפיצה נחשנית קדימה, בנוסח אנוור-אלי סאדאט.

האמלט במדים

סיריביו של ערפאת בצד הישראלי לא יכלו לזכות בתואר.

שום חייל לא הצטיין השנה כמאבק באינתיפאדה. אישהשנה תשמ"ח, הרמטכ"ל **דן שומרון**, לא העז לחזור על האמירה הפשוטה שאין פיתרון צבאי לאינתיפאדה. הוא נשאר מעין האמלט במדים, בנכס סימל אולי את צה"ל כולו בשנה זו. הוא נאלץ לתת פקודות מחרידות — אנקן הפקודה לירות בכל רעול-פנים — ונאבק מאבק חסר-תוחלת במעשי-הזוועה שהפכו שיגרה יומיומית. הוא ירע שאינו יכול לנצח במילחמה זו, אך לא העז להנהיג אמת פשוטה זו על שולחן המש"ל. כה עמד במילחמה העכורה בנושים וכלי-דם, שלא נראה לה סוף, בנפח חצויים, כשה מטרחה היחידה של צה"ל היא להגביל את התקוממות למימדיה הנוכחיים, ולשמור על מצב של תיקוף צבאי.

גם אלופיו לא זכו בתהילה במילחמה זו. **עמרם מיצנעל**, דמותו של האביר-בעל-דמות-היגון, הסיק לבסוף את המסקנה והסתיי לק מן הזירה, ללא על-ידפנה. את מקומו תפס **אציק מרדכי**, אלוף בעל חזות נחוצית יור תר אך לא בעל סיכוי רב יותר.

קצת יותר הצליחה המנהיגות בזירה המדי-

הימין הירוק